

УДК 069.02:94(477.43)“1648”

Л. Сердуніч

Музей-діорама «Пилявецька битва 1648 року»

Анотація: У статті описується музей-діорама «Пилявецька битва 1648 року», подається інформація про сучасний стан музею, можливі перспективи.

Ключові слова: музей-діорама, історична спадщина, Пилявщина, Пилявківщина, Пилявеччина.

Захист і збереження української національної ідентичності не можливі без виховання історичної пам'яті. Більше того — справжня ідентичність може бути сформованою лише на тлі найбільших цінностей людського життя: почуття любові до вітчизни, знання історії, дотримання законів, обов'язків громадянина, тобто на тлі національної культури¹. Контакт із історичною реліквією здійснюється і через музейні надбаня, їхні традиційні та новаторські методи роботи. Однак, фонди нинішніх музеїв мають безліч проблем, але, як на мене, не мають перспектив розвитку, позаяк, на жаль, у галузі історично-культурницької спадщини помітно й відчутно «кульгає» державна політика. І від того вельми потерпають музеї т. зв. «місцевого значення». Як і музей-діорама «Пилявецька битва 1648 року».

Яскравою сторінкою ввійшла в історію Національно-Визвольної війни українського народу середини XVII ст. переможна Пилявецька битва 1648 р., що відбулася між селами Пилява і Пилявка (нині — Старосинявський р-н на Хмельниччині). Саме ця битва, яка закінчилася повним розгромом польської армії і значення якої переоцінити неможливо, відкрила гетьманові Б. Хмельницькому шлях до переможної облоги Львова, до його походу в Польщу, тобто на підступи до вже беззахисної Варшави. Блискуча перемога молодій українській козацько-селянській армії під Пилявою сприяла подальшому розвитку антифеодальної боротьби на Поділлі, стала апогеєм Визвольної війни XVII ст., символом мужності українського народу у боротьбі з чужоземцями-зайдами. На жаль, належного розкриття цієї події, як, до речі, і пошанування, досі немає. А саме такі події мають пізнавально-виховне значення для нинішніх і майбутніх поколінь. Адже якраз на перемогах українського народу

ми повинні виховувати в нашій молоді почуття волелюбності, гордості за нашу історію, за рідний народ, мужність та історичну пам'ять.

Саме з цією метою і був створений у районному центрі, в селищі Стара Синява, музей-діорама «Пилявецька битва». Музей знаходиться у тісному, глухому приміщенні районного Будинку культури. А задумувався бути у селі Пилява, що було б доречним і логічним. Якраз там, де щорічно проводяться на місцевому, а в ювілейні роки — на обласному рівні — заходи з відзначення самої битви та «круглі дати» від дня народження Б. Хмельницького. Це було б доречно і з метою уявлення повноти картини самої битви, і задля зручності гостей і туристів Поля Пилявецької звитяги. Адже на славетному полі битви знаходяться всі об'єкти тих подій: Курган, насипаний на Полі на початку 90-их років ХХ ст., у центрі села Пилява є Пам'ятний знак на честь Пилявецької битви, за селом, дорогою до Кургану, — могила полковника Івана Ганжі та кам'яний обеліск із написом: «Тут 11 вересня 1648 р. в Пилявецькій битві загинув і похований соратник Богдана Хмельницького Іван Ганжа». Поруч — і ліс Ганжівка, і річка Іква, де відбувалися всі події, самі поле битви, на якому у дні відзначень проводяться урочистості та масові заходи, виступи творчих колективів Старосинявщини, Хмельниччини, інших областей України, розігруються козацькі ігри, змагання, кожне село району представляє свій курінь з характерними для нього дарами землі, рукотворними виробами, художніми й пісенними творами...

Коротко познайомлю читача із самим музеєм-діорамою, автором проекту якого був художник Я. М. Павлович. Знаходиться музей на 2-му поверсі районного Будинку культури у кінці довгого і глухого коридору у майже глухому приміщенні. Стилізований напис над дверима повідомляє, що це — музей-діорама «Пилявецька

битва». При вході у музей, ще в коридорі, — два знамена війська Запорізького. Основу колекції музею-діорами складають речі, знайдені у Пиляві та довколишніх селах тамтешніми мешканцями під час побутових робіт, а також узяті з запасних фондів Хмельницького краєзнавчого музею. Частину експонатів надано мешканцями району, небайдужими людьми, що складає чи не найбільшу частину колекції. Завдяки цим жертвам приватних осіб відвідувачі музею мають змогу бачити багато речей з ужитку селян українського середньовіччя та з життя козаків часів Хмельниччини.

Найбільшу увагу відвідувачів музею, звісно, привертає велике напівкругле полотно — сама картина битви. Її автори — члени НСХУ Леонід Бесараба й Андрій Ісаєв — відтворили тогочасні події на р. Іква (в інших джерелах — Ікава, Пилявка), позаяк більшість змагів була якраз за оволодіння греблі через річку. З допомогою вмілого поєднання кольорів і відтінків художникам вдалося передати напружену атмосферу тих подій, перенести глядачів у часи 360-річної давнини, впливаючи на сприйняття ними тих почуттів і вражень, що їх переживали учасники битви. Картина знаходиться майже навпроти входу у музей, тож зразу кидається у вічі. Схеми на стендах показують шлях козацького війська під проводом Б. Хмельницького, участь козацько-селянської армії у Національно-визвольній війні XVII ст. Тут же — світлини Пилявського замку, гравюра самої битви. На стінах музею — картини української природи. Цікаве й оформлення кімнати та обрамлення дверей, а також обрамлення самої картини битви — у вигляді арки.

Поруч із картиною-діорамою битви та книгами з історичного і художнього відображення події у вітринах музею зберігаються речові свідки історії XVI–XVIII ст., а саме: хоругви, козацькі клейноди, мечі, бойові сокири, вістря стріл, списів, види іншої зброї, кулі, зброя. Представлено численний глиняний посуд різних часів і видів, серед яких — керамічні вироби XVI–XVII ст., подаровані учасниками обласної конференції, що відбулася у вересні 1995 р. Незмінний інтерес у всіх відвідувачів викликають предмети господарської діяльності — прачі, праски, мотвила, кужіль, веретено, драчка, терниця й т. ін. Представлена в музеї і колекція народних образів (ікон) минулих сторіч Старосинявщини. Все це сприяє кращому уявленню про життя тутешніх селян, а також козацтва в Україні у добу середньовіччя. А постійне завдання музейних працівників — зберегти цілісність експозиції та дбати про її оновлення.

Вважаю, перенесення музею-діорами на територію Пилявщини, ближче до поля битви, дало б змогу відвідувати музей більшій кількості людей. Хоча б у дні відзначення річниць битви. Їх, гостей заходів, у ці дні буває досить багато. А ось у райцентрі музей просто простоює, позаяк ті нечисленні, поодинокі відвідування музею гостями Старосинявщини, учасниками двох краєзнавчих конференцій, що проводилися у Ст. Синяві, учнями місцевих шкіл, що організовуються і проводяться деякими педагогами і лише у дні річниць битви, — це до болю мало. До вивчення минувшини славного Поділля — Вінницького та Хмельницького — прилучається памолодь краю, зокрема й сусідньої Вінниччини. Школярі Хмельниччини неодноразово бували на славній Пилявщині, відвідували музей-діораму Пилявецької битви, побували на Кургані козацької слави. Організатори таких туристичних походів — педагоги з містечка Хмільник (Вінницька обл.). Були тут і школярі з Дунаєвеччини, інших районів Хмельниччини. Про більш віддалені від нас краї говорити не доводиться... А тим часом і мешканців Одещини має чим приємно подивувати Поділля, у т. ч. й Пилявська та Пилявківська земля — історична Пилявеччина.

Вважаю, необхідне як фінансування музею, так, допоки воно буде, і фахова організація його роботи вже зараз. Включаю в неї і підготовку й організацію екскурсив та екскурсій, і заходи щодо поповнення фондів музею, і налагодження співпраці з фахівцями інших музеїв, і участь у науково-краєзнавчих конференціях, у т. ч. й тих, що проводяться на Старосинявщині, й обмін досвідом. Адже музей «Пилявецька битва» — це справді перлина, а сама діорама — знаковий твір мистецтва, без якого неможливо уявити повноти битви і життя та звитяг козацтва.

Виповнилося перше 15-річчя музею (урочисте відкриття музею-діорами відбулось у вересні 1995 р.), яке, втім, минуло непомітно. Добре було б, аби до наступного ювілею музей «Пилявецька битва» значно активізував свою роботу, і не лише у день відзначення свого ювілею чи річниці битви. Є потреба оновити експозицію, підготувати постійних гідів для екскурсій, як із числа дорослих, так, і ще краще — юних, молоду генерацію екскурсиводів, що мало б велике значення і для розвитку та виховання дітей. Необхідне вже зараз закріплення конкретної людини, яка б відповідала за музей, контроль. Це значно покращило б роботу. Адже музей приваблює сьгодні і туристів, і молодих дослідників козащини та краю. Хочеться відродити в сучасників

невикорінну потребу у відвідуваннях музеїв, у вивченні історії нашого народу, малої батьківщини. А для цього необхідно шукати нові форми роботи з відвідувачами. Добре було б, аби у музеї звучала поезія і пісня. А творів навіть місцевих авторів про козацькі події, зокрема, пилявецькі, на Старосинявщині не бракує².

Музей «Пилявецька битва» чекає на перетворення. Він може — і повинен! — стати духовним островом славної історії краю, переможних сторінок нашого народу. Задля будучьни держави. І... музей чекає на нову будівлю — на Пилявщині або Пилявківщині, удома, на ббтьківщині битви. А там і реконструкція...

Вкотре йду сьогодні до музею. Йду, аби відчувти дихання віків, аби пройнятися духом і величчю предків, оборонців нашого краю, української землі. І сьогодні, як це зачасти буває, моїм екскурсоводом знову буде вчителька історії Любов Латишко. Її розповідь помітно різниться від оповідей інших — тих, хто неприховано захоплюється величчю польського війська. Позаяк у словах Любові Григорівни, українки, уродженки Старосинявщини, — і патріотизм, і захоплен-

ня славною перемогою козаків та земляків, і емоційність, і розсудливість. І все це — на історичному підґрунті. Щоразу і завше, заходячи в музей або слухаючи такі екскурсії, збагачуєшся знаннями, повагою до історії, до захисників волі та української незалежності.

Мрією тутешніх патріотів-подвижників є задум, аби Поле Пилявецької звитяги було введене до програми зеленого туризму, себто стало доступним для більшої кількості людей, які цікавляться історією козацтва та України. Звісно, цьому повинна передувати велика робота з належного упорядкування самих об'єктів битви та проведення реклами, як на Хмельниччині, так і в інших краях нашої держави. Добročинні традиції тих, чиїми стараннями та допомогою створений наш музей, повинні мати гідне продовження у нашому сьогодні. Адже ми всі разом повинні дбати про памолодь, для якої це — майже невідомий пласт історії. Як і Пилявщина (край) і Пилявеччина (період історії) загалом. Вона чекає своїх дослідників і туристів. І сподівається, що її «слава не вмере, не поляже».

¹ Костриця М. Виховання історичної пам'яті — шлях до національної ідентичності // Антонінський край у просторі і часі: У 2 т./ Голов. ред. М. Ю. Костриця. — Т. 1. — Житомир, 2008. — С. 5.

² Сердунич Л. Гетьман Богдан до нащадків (Послання)// Сердунич Л. Одкровення: вірші, оповідання, етюди. — Хмельницький, 2007. — С. 6–7; Сердунич Л. Битва під Пилявцями// Сердунич Л. Джерелинка: поезії. — Стара Синява, 1996. — С. 8–9; Сердунич Л. Марш старосинявських юних козаків // Старосинявська весна» (поетична збірка літераторів Старосинявського району

Хмельницької обл.). — Стара Синява, 2002. — С. 48; Сердунич Л. «Старосинявський марш» // Надіквиння (орган літературної студії «Муза Надіквиння», що діє при Старосинявському Центрі соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді). Ред.-упор. Л. Сердунич. — Хмельницький, 2008. — С. 64–65; Цушко С. // Осик осінній сон (Сучасна поезія Хмельниччини): Серія Хмельницької літературної спілки «Поділля» «Хмельниччина поетична-2000». — Кн. 2. — Хмельницький, 2001. — С. 177–178.

Thank you for evaluating AnyBizSoft PDF Splitter.

A watermark is added at the end of each output PDF file.

To remove the watermark, you need to purchase the software from

<http://www.anypdftools.com/buy/buy-pdf-splitter.html>